

تحمید و تلمیح خدا و رسولش (ص) در آئینه شعر محیط قمی

عارف کمرپشتی

استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران. arefkamarposhti@gmail.com

چکیده

فضیلت و حرمت معصومین (ع) از جایگاهی ویژه در ادبیات ما برخوردار است. چه بسا شاعران و نویسندگان به این نتیجه رسیده اند، که بشر در راه ترقی و تعالی محتاج به مربی و تعلیم دهنده ای می باشد که در گفتار و کردار از آنان پیروی نموده و با توصیه آنان، خود را به درجات والای انسانی برساند. شعر و ادب که عرصه تصویرگری زیباییها، لطافتها، احساسات پاک انسانی و فضائل الهی است، بیش از هر زمینه دیگری تجلی گاه بزرگی و شکوه خاندان عصمت و طهارت گردید و شاعران و سخن سرایان و نام آوران فرهنگ و ادب پارسی را مفتون رمز و رازهای خود کرد. شاعران اهل بیت در طول تاریخ، به زیباترین وجه، مدح و منقبت امامان معصوم را در قالب شعر بیان کردند و با شعر هدف دار خود حقانیت آنان را یادآور شدند. یکی از این شاعران، محیط قمی، شاعر مکتب بازگشت ادبی در دوره قاجاریه است که در قصاید خود چهارده معصوم را مدح و ستایش کرده است. این مقاله با روش توصیفی - تحلیلی تلاش می کند تا شیوه های تحمید و تلمیح خدا و رسول خاتم (ص) را در قصاید محیط قمی نشان دهد. یافته های تحقیق از عفو و بخشش الهی، خلقت انسان، اشاره به اسمای الهی و در حمد پیامبر خاتم (ص) بیش همه به وقایع تولد، معراج، جنگها، حدیث لولاک، اول ما خلق الله العقل، اول ما خلق الله نوری و معجزاتش از قبیل شق القمر و ردالشمس حکایت دارد.

کلیدواژه: تحمید، تلمیح، قصیده، محیط قمی.

۱- مقدمه

ادبیات فارسی ما که ریشه در تعالیم اسلام دارد، در زمینه مدح و منقبت و حتی مرثیه این بزرگواران بسیار غنی و پربار است. به دیگر عبارت، از ویژگیهای ممتاز و برجسته ادب فارسی، عشق و ارادت به خاندان نبوی و ائمه معصومین (ع) است. به طور قطع، طنین و پژواک چنین عشقی در ادبیات هیچ ملتی، نسبت به پیشوایان و رهبران الهی شان، آن گونه که در ادب فارسی قرار دارد، قابل مشاهده نیست و شاید یکی از دلایل سرودن اشعار وافر مذهبی در نعت، توصیف، تمجید و مراثی رسول اعظم (ص) و اهل بیت مطهرش (ع) آن است که عاشقان همواره دوست دارند نام معشوق خود را بر زبان جاری و در همه جا و به هر شکلی در مدح و منقبت آنها سخن بگویند. بدین ترتیب، شیعیان دوستدار ائمه اطهار (ع)، از مهم ترین ابزارهای احساسی و عاطفی؛ یعنی ادبیات، آن هم قالب شعر - که نقطه

۲- پیشینه تحقیق

با توجه به تحقیق و بررسی های بعمل آمده، آثاری که با موضوعیت این پژوهش یا نزدیک بدان نوشته شده است عبارتند از:

۱- مجاهدی، محمدعلی (۱۳۸۰) سیمای مهدی موعود (عج) در آئینه شعر فارسی، انتشارات مسجد جمکران. مجاهدی در این اثر ارزشمند به بررسی ابعاد مختلف شعر مهدوی در زبان فارسی پرداخته است و برای اولین بار، موضوعات شعر مهدوی را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده، و نیز به کند و کاو «بایدها» و «نبایدهای» مطرح در این نوع از شعر آیینی پرداخته است.

۲- رسمی، سکینه، (۱۳۸۰) نوای غیب در پرده ی راز؛ بارقه ای از قرآن در ادب فارسی، مرکز بازشناسی اسلام و ایران. در این اثر ۳۹۸ صفحه ای که حاصل پایان نامه دکتری نویسنده